

Landsbygdsperspektiven i det regionala utvecklingsarbetet – en sammanfattning

Svesam-utredningens sekretariat har bitt samtliga regioner att svara på ett antal frågor som rör landsbygdsperspektiven i det regionala utvecklingsarbetet. Här nedan följer en sammanfattning av centrala delar i regionernas svar.

En systemsyn på regional utveckling

Regionerna ser generellt landsbygdsperspektivet och därmed politikområdet landsbygdspolitik som en integrerad del av det regionala utvecklingsuppdraget. De jobbar utifrån ett geografiskt helhetsperspektiv, präglad av en systemsyn på den regionala utvecklingen. Detta innebär att uppdraget täcker hela territoriet. Regionerna måste således ha kunskap om hela territoriet, synliggöra att olika platser har olika förutsättningar och anpassa insatser utifrån detta.

Landsbygdsperspektivet en integrerad del i RUS

Samtliga regioner jobbar utifrån att landsbygdsperspektivet är en integrerad del av de regionala utvecklingsstrategierna, RUS. I vissa regioner finns dock också särskilda skärgårdsstrategier med tillhörande handlingsplaner.

Istället för att använda begreppet landsbygd föredrar flertalet regioner att tala om olika regiondelar med olika regionala funktioner, som i sin tur stärker kopplingarna mellan stad och land snarare än att skapa motsatsförhållande mellan dessa geografier. Många regioner använder benämningen territoriellt perspektiv snarare än landsbygdsperspektiv.

De regionala utvecklingsstrategierna anger att det territoriella perspektivet ska vara integrerat i det regionalt utvecklingsarbetet. Detta fördjupas och konkretiseras sedan i planer och program för exempelvis infrastruktur, kollektivtrafik och kultur. Andra regionala styrdokument av betydelse för landsbygdsutveckling är regionala strategier och överenskommelser för livsmedel, bredbandsutbyggnad, folkhälsa, skog, energi och besöksnäring.

Det territoriella perspektivet (eller landsbygdsperspektivet om man så vill) adresseras från regionernas håll framförallt via de verktyg som finns etablerade inom det regionala utvecklingsuppdraget. Förutom det samordnande uppdraget av exempelvis det företagsfrämjande systemet, genomförs insatser via finansiering av olika stöd till företag, kommersiell service och regionala utvecklingsprojekt av betydelse för utveckling i landsbygder.

Analys och återrapportering

Många av regionernas analysunderlag har ett geografiskt perspektiv. I flera regioner görs genomgående jämförelser mellan kommunerna och andra geografiska indelningar. Region Halland har exempelvis tagit fram underlag med särskilt fokus på att arbeta fram olika geografiska kategoriseringar, samt att studera den samhällsekonomiska geografin och länets funktionella samband.

Flera regioner jobbar också med analyser som omfattar orsakssamband och pekar på vilken påverkan exempelvis folkhälsa har på utbildningsnivå och möjlighet till egen försörjning. Region Östergötland har tagit fram Platstypologi Östergötland (med inspiration från Nordregios Urban Rural Typology och från SYKE, Finland) som kategoriserar olika geografier med olika förutsättningar i sju olika typologier.

Regionerna samverkar med kommunerna och Länsstyrelsen i många av de frågor som är av betydelse för landsbygdsutveckling. Men då ingen aktör har huvudansvaret för uppföljning och rapportering kopplat till landsbygdens utveckling görs ingen sådan sammanställning. Flertalet av länens utvecklingsfrågor finns både inom landsbygdspolitiken och inom den regionala utvecklingspolitiken, vilket skapar otydlighet och svårigheter att följa upp och utvärdera.

Samverkan i länen av betydelse för landsbygdernas utveckling

Många av de frågor som är av betydelse för landsbygdsutveckling hanteras i de nätverk för samordnad samhällsplanering (eller liknande) där regionerna samverkar med kommunerna.

Flera regioner har också särskilda landsbygdsnätverk. Region Gotland har etablerat ett särskilt Forum för landsbygdsutveckling, som utgör en plattform för dialog och samverkan mellan olika utvecklingsaktörer med fokus på regional utveckling och flernivåsamverkan kopplat till landsbygdsutveckling. De genomför regelbundna dialoger med lokala utvecklingsgrupper om lokala ambitioner och förutsättningar för genomförande av lösningar. Platsanpassade planer tas fram av lokala grupper i samverkan med Region Gotland, som beskriver ortens behov, resurser och gemensamma mål för att stärka den lokala utvecklingen.

I Stockholm finns ett särskilt regionalt skärgårdsråd, där politik och tjänstepersoner från kommuner och regionen, samt viktiga skärgårdsaktörer ingår. De har också nyligen etablerat ett särskilt skärgårdsforum med representanter för kommunerna som ska fungera som en samverkansarena för frågor som rör skärgården.

Region Kronoberg har nätverket samplanering Kronoberg och BY2030-nätverket för att identifiera och adressera utmaningar ute i kommunerna runt om i länet. Detta utgör viktiga plattformar för att finna och utveckla interkommunala satsningar inom allt från infrastruktur till att stärka förutsättningar för hållbar drift av servicefunktioner.

Utvecklingskapaciteten hos små kommuner

I norra Sverige framhåller man att kapaciteten att driva utvecklingsarbete finns hos få aktörer i respektive län. De ”större” aktörerna behövs som dragare för de mindre aktörerna, men har inte alltid kapacitet att vara det.

Region Norrbotten ser behov av insatser som kan stärka den lokala nivån. Med stora geografiska ytor, liten befolkning och därmed en låg skattebas, har många kommuner svårt att spela den viktiga roll som de har i det regionala utvecklingsarbetet.

Samverkan med Leader

Samtliga regioner medfinansierar eller samverkar i någon grad med Leader-grupper. Leader-programmen genomför insatser främst inriktade på lokal utveckling. Dessa projekt är viktiga komplement till regionala utvecklingsprojekt som oftast adresserar en större del av territoriet.

Vissa ser en utmaning i att Leader har det lokala i fokus, medan regionerna önskar se skalbara lösningar alternativt att finna modeller som kan spridas. En del framhåller också svårigheten att verka i en region som har kommuner som ingår i flera olika Leaderområden.

Från vissa regioner signalerar man att det finns utmaningar vad gäller långa handläggningstider hos Jordbruksverket, vilket påverkar förutsättningarna för att få igång och genomföra projekt negativt.

Viktiga insatser inom den nuvarande landsbygdspolitiken

Medel för kommersiell service, för att finansiera ekonomiska stödinsatser genom exempelvis särskilt driftstöd och investeringsstöd, är mycket betydelsefulla för att kunna bibehålla och främja utvecklingen av kommersiell service på landsbygden.

Flera regioner framhåller att Tillväxtverket spelar en viktig roll genom att vara ett stöd i att ta fram serviceprogram, samordna och sprida kunskap och erfarenhetsutbyte mellan regionerna och kommunerna i landet.

Flera regioner lyfter också fram det s.k. hemsändningsbidraget inom ramen för kommersiell service som är av stor betydelse för tillgängligheten till service för våra äldre som för egen räkning inte har möjlighet att ta sig till butik/serviceort för att utföra sina inköp av dagligvaror.

Flera regioner nämner också Tillväxtverkets satsning för att främja investeringar i infrastruktur för rekreation, turism och turistinformation på landsbygden som särskilt värdefull.

Statens närvaro i landet

Statens närvaro ute länen och på landsbygden skapar inte bara arbetstillfällen, utan skickar även värdefulla signalvärden till lokalinvånarna.

Statens servicecenter (SSC) har fått minskade anslag från regeringen och planerar avveckla 35 servicekontor. Flera regioner uttrycker en oro avseende detta. Att avveckla servicekontoren får negativa konsekvenser för människors tillgång till statlig service och ökar trycket på redan ansträngda kommuner. De lokala kontoren är särskilt viktiga för dem som står längst från arbetsmarknaden eller lever med en funktionsnedsättning.

Samverkan med civilsamhället

Flera regioner har särskilda samverkansavtal med det civila samhällets organisationer. I många regioner finns ett strukturerat samarbete. I Kalmar genomförs exempelvis dialoger och årliga konferenser med studieförbund, ungdomsorganisationer, funktionshinderorganisationer, pensionärsorganisationer m.fl. Tillsammans med Hela Sverige ska Leva Kalmar län arrangeras årligen Landsbyggsdagarna, där regionen både är finansiär och medarrangör.

Metoder för landsbygdssäkring

Flera regioner använder en modell för hållbarhetssäkring, som lyfter in alla aspekter för att det ska vara gott att leva, bo och verka i alla delar av länet. Det är en metod för att säkerställa att det geografiska perspektivet har beaktats i regionens planer, program, processer och beslut. Detta kan exempelvis innefatta ett fördjupat handläggningsstöd för att tillse att alla ”större” ärendebereidningar har analyserats ur viktiga tvärperspektiv, där landsbygdsperspektivet, det geografiska perspektivet, är ett. Vissa regioner har även en modell för hållbarhetssäkring av projektstöd, anslag 1:1 regionala utvecklingsåtgärder.

Region Kronoberg jobbar också med något man kallar social konsekvensanalys (SKA), som är ytterligare ett verktyg de använder för att få med alla perspektiv i utvecklingsarbetet. Social konsekvensanalys (SKA)

i exempelvis transportplanering är ett verktyg för användning i planering, genomförande och uppföljning av transportplanering.

Exempel på särskilda satsningar

Det finns många exempel på enskilda satsningar i regionerna som syftar till att stärka landsbygdernas förutsättningar. Nedan följer ett axplock.

Flera regioner medfinansierar och jobbar med lärcentra. Det kan exempelvis handla om decentraliserade högskoleutbildningar, exempelvis inom hälso- och sjukvården. Flera regioner använder folkhögskolorna som ett komplement till det utbildningsutbud som erbjuds i länen.

I norra Sverige har man utmaningar i att bygga ut en konkurrenskraftig kollektivtrafik, särskilt i glesa miljöer och där testas mer innovativ och anropsstyrd trafik. I Kronoberg infördes nyligen "Glesbygdstrafiken - de som bor på landet". Det innebär att den som har mer än 1 kilometer till närmaste hållplats kan resa med Glesbygdstrafiken.

Västra Götalandsregionen har tillsammans med länsstyrelsen, kommunerna och Fyrbodals kommunalförbund kommit överens om en handlingsplan för att göra Dalsland till en testarena för nya lösningar för fullföljda studier, stärka digital infrastruktur, fler arbetstillfällen, nya lösningar för kollektivtrafik och näringslivsutveckling.

De flesta regioner jobbar på något sätt för att främja en stärkt livsmedelsnäring, bl.a. genom särskilda stöd till de gröna näringarna. Västra Götaland bjuder exempelvis in till årlig branschdialog med de gröna näringarna och livsmedelsindustrin om kompetensbehovet. Den regionala naturbruksförvaltningen är här en nyckelaktör här för att öka sektorns attraktivitet.

Arbete med utbyggnad av bredbandsnätet sker från regionernas sida främst inom ramen för det nationella bredbandsstödet. I Region Kalmar län har man avsatt medel för en länsgemensam finansieringsmodell för att påskynda utbyggnaden av bredband.